

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

GREEN ECONOMY AND DEVELOPMENT

Social, Economic, Technological, Scientific and Popular Science Journal

2026-YIL / SENTABR /
9-SON, IV-QISM

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr. 2026-yil, sentabr.
IV-qism*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxonovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdulkarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti,
O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi huzuridagi Iqtisodiy
jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA TARKIBIY SILJISHLAR INTENSIVLIGI VA ULARNING IQTISODIY O'SISH SIFATIGA TA'SIRI	14
Muxamedov Sanjar Husnutdin o'g'li	
KICHIK BIZNESDA YUQORI QO'SHILGAN QIYMATLI SANOAT MAHSULOTLARI ISHLAB CHIQRISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI	21
Ergashev Ulug'bek Karimovich	
SOLIQ ISLOHOTLARI SHAROITIDA SOLIQ STAVKALARINING O'ZGARISHI VA SOLIQ MA'MURCHILIGINI RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	26
Ashirbayev Odilbek Aminbayevich	
MOLIYAVIY BOSHQARUV VA LOYIHALARNI BOSHQARISH INTEGRATSIYASI: LOYIHA XARAJATLARI, MOLIYALASHTIRISH QARORLARI VA LOYIHA NATIJADORLIGI O'RTASIDAGI BOG'LIQLIKNING KONTSEPTUAL TAHLILI	32
Abdukarimov Akbar G'anisherovich	
INVESTITSIALARNI JALB QILISHNI EKONOMETRIK BAHOLASH VA PROGNOZLASH	37
Almuradov Abdulla	
Aziza Asrorova Oybekovna	
TIJORAT BANKLARIDA MUAMMOLI KREDITLARNI RAQAMLI BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	43
Nashvanov Jasur Mamat o'g'li	
QISHLOQ HUDUDLARIDA AGRAR SOHADA KREATIV TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	48
Qodirova Noiba Maxmud qizi	
TIJORAT BANKLARINING LIKVIDLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR	53
Nazirov Ibrohimjon Sodiqjon o'g'li	
ECONOMIC DRIVERS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN'S GRAIN SECTOR	58
Gaffarova Sarvinoz Muzaffar qizi	
ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСОВО-ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ	62
Сунатуллаева Нозима Ботир кизи	
BEHAVIORAL ECONOMICS IN PUBLIC POLICY AND BUDGET CONTROL	70
Narmanov Ulugbek	
Rahimova Hosila	
Yangiboyeva Oydin	
O'ZBEKISTON SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA BYUDJET XARAJATLARI VA MOLIYALASHTIRISH MANBALARINING 2017-2026-YILLARDAGI TRANSFORMATSIYASI	75
Abdullajonov Umidjon G'ulomjon o'g'li	
ЭКОНОМЕТРИЧЕСКОЕ МОДЕЛИРОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ ИНФЛЯЦИИ И БЕЗРАБОТИЦЫ НА ТЕМПЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	81
Нагметуллаев Айдос Абатбай-улы	
TIJORAT BANKLARIDA INNOVATSION XIZMATLARNING MONETIZATSIYA SAMARADORLIGINI BAHOLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	90
Sanayev Javohir Shavkat o'g'li	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT TANNARXINI KAMAYTIRISHDA STRATEGIK XARAJATLARNI BOSHQARISH USULLARINING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	96
M.M.Muxammadaliyev	

O'ZBEKISTONDA OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASH VA BOSHQARISHNING HUDUDIIY RIVOJLANTIRISH STRATEGIYASI	100
Xudoyberganova Dilnoza Anvarjon qizi	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARI ASOSIDA MARKETING FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISH	104
Jo'rayeva Zarina Kuntug'diyevna	
TAKRORIY VA ORALIQ OZUQA EKINLARI ASOSIDA YER YUKLAMASINI OSHIRISH – SUTCHILIK FERMER XO'JALIKLARI OZUQA BAZASINI KENGAYTIRISH ZAXIRASI.....	110
Ibodullayev Doston Sobirjon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI BOZORIDA VOSITACHILIK MUNOSABATLARI VA MARKETING-LOGISTIKA STRATEGIYALARINI MUQOBILLASHTIRISH.....	119
Djurayev Bekzod Bekmatovich	
AGROSANOAT ISHLAB CHIQARISH RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI VA UNING QIYOSIY TAHLILI.....	128
Raxmonova Sarvinoz Faxriddin qizi	
G'AZNACHILIK TIZIMIDA DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARI.....	134
G'ofurov Bekzod Fayzulla o'g'li	
DAVLAT XARIDLARI TIZIMIDA BYUDJET MABLAG'LARIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	142
Abduraxmonova Mahliyo Nurmamatovna	
TASHQI SAVDO FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: FISKAL NEYTRALLIK, REPATRIATSIYA VA QQS MA'MURIYATCHILIGI.....	147
Almuradov Ne'mat Abdullayevich	
ФАКТОРНЫЙ АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ АУТСОРСИНГА ИТ-УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЧЕЛОВЕЧЕСКИЙ КАПИТАЛ И ДЕМОГРАФИЯ	156
Назаров Зиёвуддин Шарофиддинович	
O'ZBEKISTONDA TEMIR YO'L TURIZMINI BOSHQARISH MEXANIZMINI RIVOJLANTIRISH.....	161
Nazarov Ulug'bek Akbar o'g'li	
KICHIK BIZNESNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASHDA BOJXONA MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	167
Yuldasheva Umida Sadullayevna	
O'ZBEKISTONDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	175
Normurodov U.N.	
O'ZBEKISTONDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING ASOSIY YO'NALISHLARI.....	182
Toshnazarov Abbosbek Xayrulloevich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA BIZNES-JARAYONLARNI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISHDA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI.....	186
Suvanova Dilnoza Dilmurod qizi	
TIJORAT BANKLARIDA TRANSFORMATSIYA JARAYONLARINING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH	196
Berdiyev Nodir Raxmatovich	
ОРГАНИЗАЦИОННО-МЕТОДИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ УПРАВЛЕНЧЕСКОГО УЧЁТА ЗАТРАТ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ГОРНОДОБЫВАЮЩЕЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ	203
Ойбекова Сарвиноз Киёмовна	
ВЛИЯНИЕ ГЛОБАЛЬНЫХ КРИЗИСОВ НА ИНВЕСТИЦИОННУЮ АКТИВНОСТЬ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫХ ИНВЕСТИТОРОВ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И ОПЫТ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	208
Хамидова Фаридахон Абдулкарим кизи	
Камилова Севара Анваровна	

GOVERNANCE CAPACITY AND GLOBAL UNIVERSITY RANKINGS IN TRANSITION ECONOMIES: A SYSTEMATIC REVIEW OF UZBEKISTAN IN COMPARATIVE PERSPECTIVE.....	220
Mukhlisa Khamidova	
O'ZBEKISTONDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYAT RISKLARINI SUG'URTALASH HOLATI TAHLILI VA ULARNI KOMPLEKS BAHOLASH USULLARI	229
Raximov Timur Furkatovich	
TADBIR VA KO'NGILOCHAR XIZMATLAR MARKETING STRATEGIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	235
Yunusov Xurshid Azamatovich	
SUN'IY INTELLEKTGA ASOSLANGAN SAMARADORLIKNI BOSHQARISH TIZIMLARINING XODIMLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI.....	240
Akramova Nilufar Beknazar qizi	
KO'CHMAS MULK OBYEKTLARINING BOZOR QIYMATINI SHAKLLANTIRUVCHI OMILLARNI TIZIMLASHTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	248
Fayzieva Gulnoza Abdurumonovna	
STUDY OF THE TRIBOLOGICAL PROPERTIES OF ORGANOMINERAL MATERIALS MODIFIED WITH A POLYFUNCTIONAL MODIFIER.....	254
Rustamov Mirshokhid	
Umida Ziyamukhamedova	
Elbek Turgunaliyev	
Sotvoldiev Khasanboy	
Mirjalol Abdulakimov	
Shokhjakhon Abdurakhimov	
YASHIL DAVLAT XARIDLARI ORQALI MAHALLIY SANOAT KORXONALARINI EKOLOGIK MODERNIZATSIYALASHNI RAG'BATLANTIRISH MEXANIZMLARI	263
Abbosbek Jurayev	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATIDA YOSHLAR O'RNI, AHAMIYATI HAMDA KASBIY FAOLIYATIDA RIVOJLANISH DRAYVERLARINI SHAKLLANTIRISH MEXANIZMI.....	269
Muhamedov Shavkat Rovshan o'g'li	
TOSHKENT SHAHRIDA BARQAROR URBANIZATSIYANI TA'MINLASH MUAMMOLARINI HAL ETISHNING INTEGRATSIYALASHGAN YECHIMI SIFATIDA RAQAMLI EGIZAK (DIGITAL TWIN) TEXNOLOGIYASINI JORIY ETISH	277
Salimov Sobirjon	
Xusnuddinov Fazluddin Zuxruddin o'g'li	
Inoyatxodjayev Jamshid Shuxratullayevich	
TIJORAT BANKLARINING QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORIDAGI OPERATSIYALARINI TASHKIL ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI.....	290
Tillayev Xurshidjon Sulaymon o'g'li	
TIKUVCHILIK SANOATI KORXONALARINING BARQAROR RIVOJLANISHI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARNI TAHLIL QILISH	297
Babadjanova Nozima Abdullayevna	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ЭКОНОМИКИ И ЕЁ РОЛЬ В ОБЕСПЕЧЕНИИ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	304
Камилова Наргиза Абдукахоровна	
WAYS OF IMPROVING MARKETING STRATEGIES IN HOTEL BRAND DEVELOPMENT: COMPLEMENTARITY BETWEEN PRACTICES, THE SEQUENCE OF STEPS AND THE LIMITS OF EXECUTION	309
Ergashev Oybek Mamarasul ugli	
ПРОБЛЕМЫ В УПРАВЛЕНИИ КРЕДИТНЫМ ПОРТФЕЛЕМ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	316
Умаров Улугбек Унарович	
XALQARO TAJRIBADA KREATIV TURIZMNING RIVOJLANISH MEXANIZMLARI.....	323
Raxmonova Nilufar Yorqinovna	

KO'CHMAS MULK OBYEKTLARINING BOZOR QIYMATINI BAHOLASHGA OID NAZARIY YONDASHUVLARNING RIVOJLANISHI VA ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	327
Yusupdjanova Nargiza Utkurovna	
MILLIY RAQAMLI TO'LOV TIZIMLARINING RAQOBATBARDOSHLIGI VA PUL MUOMALASI BARQARORLIGINI OSHIRISH: BAHOLASH, PROGNOZLASH, TASNIFLASH VA INTEGRATSIYA YONDASHUVLARI.....	334
Xazratkulov O'ktamjon Xikmatullayevich	
THE ROLE OF STRATEGIC MANAGEMENT IN ENSURING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS	338
Nazirova Komola	
XORAZM VILOYATIDA URBANIZATSIYA SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ORQALI MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARI	343
Qadamov Mirzobek Ulug'bek o'g'li	
O'ZBEKISTON SHAROITIDA FERTIL YOSHDAGI AYOLLAR SALOMATLIGINI SUN'IY INTELLEKT ORQALI BOSHQARISHNING IQTISODIY ISTIQBOLLARI.....	349
Kayumova Otikaxon Odiljon qizi	
UMUMIY O'RTA TA'LIM TASHKILOTLARI BOSHQARUVI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ILG'OR XORIJIY AMALIYOTLARNING QIYOSIY TAHLILI	354
Abdinabiyeva Aziza Raximjon qizi	
O'ZBEKISTONDA BOLALI OILALARNI IJTIMOIIY QO'LLAB-QUVVATLASH KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH VOSITASI SIFATIDA	359
Asomiddinova Muzayyanxon Abdurahmon qizi	
REPRESENTATION OF HUMAN EFFORT AND ACHIEVEMENT IN ENGLISH AND UZBEK PROVERBS	364
Khakimboeva Muslima Ilkhomjon qizi	
TURIZM XIZMATLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA ULARNI BAHOLASH YO'NALISHLARI	370
Abdusamatova Ruhshonaxon	
XALQARO TAJRIBADA RAQAMLI BAHOLASH TIZIMLARINI RIVOJLANTIRISH MODELLARI VA ULARNI O'ZBEKISTONDA QO'LLASH IMKONIYATLARI.....	376
Muzaffarova Mohira Nuraliyevna	
MINTAQADA AGROKIMYO XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIYOT BARQARORLIGIGA ERISHISH	381
Matkarimov Inomjon Baxtiyorovich	
IMPLEMENTATION AND APPLICATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) IN THE FINANCIAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: CHALLENGES AND PROSPECTS	387
Khattabov Temurbek Muzaffar Ugli	
DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK (DXSH) LOYIHALARIDA ASOSIY RISKLAR VA ULARNI HUQUQIY TAQSIMLASH MEKANIZMLARI: O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	393
Ochilov Jaloliddin Yusufjon o'g'li	
BANK TIZIMIDA ESG OMILLARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	403
Xoliyorov Murod Qahramon o'g'li	
Iskandarov Murod Luqmanovich	
КЛЮЧЕВЫЕ ФАКТОРЫ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНКЛЮЗИВНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	412
Холбаев Нодирбек Баходирович	
BYUDJET XARAJATLARI TARKIBI VA INSON KAPITALIGA INVESTITSIYA INTENSIVLIGINING IQTISODIY O'SISHGA TA'SIRI: O'ZBEKISTON MISOLIDA KORRELYATSION-REGRESSION TAHLIL	416
Temirov Muhammad Maxmud o'g'li	

IZOTROP STERJEN UCHUN BOG'LIQ DINAMIK TERMOPLASTIK MASALANI SONLI YECHISHDA CHIZIQLASHTIRISH USULLARI VA AYIRMALI SXEMALARNING QIYOSIY TAHLILI	423
Raxmatullayeva Gulshoda Ilhom qizi	
Ibodullayev Jaxongir Maxammadi o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK MAHSULOTLARI VA XIZMATLARINING SAMARALI RIVOJLANISHINI AMALGA OSHIRISH YO'NALISHLARI.....	432
Maxkamov Baxtiyor Shuxratovich	
To'rayev Shavkat Shuxratovich	
Berdiboyev Oltinboy Abdiboqi o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ELEKTRON TIJORATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	440
Pardayev To'liqin Nasirovich	
Xamidov Sherzod Gafurjonovich	
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA INNOVATSION JARAYONLARNI BOSHQARISHNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI.....	446
Shukurullayeva Saida Baxtiyarovna	
RAQAMLASHTIRISH SHAROITIDA SANOAT KORXONALARI RIVOJLANISHINI SAMARALI BOSHQARISHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI.....	452
Boratov Baxtiyor Sayfullayevich	
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI TASHKIL ETISHNING IQTISODIY MOHIYATI, MAQSADI VA VAZIFALARI	460
G'.G'. Shermatov	
A. Yunusov	
TIJORAT BANKLARIDA INFRATUZILMAVIY INVESTITSİYALARNI LIKVIDLIK VA KAPITAL IMKONIYATLARI BILAN MUVOFIQLASHTIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	465
Xojanov Baxadir Omirbayevich	
IMPROVING THE METHODOLOGY OF MARKETING COMMUNICATIONS MANAGEMENT IN THE DIGITAL ECONOMY.....	471
Hojiyeva Iroda Avezovna	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI KLASSTERLASH ASOSIDA RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY ASOSLARI VA O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI.....	475
Rabbimov Abror Mehridin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA ART-TURIZMNING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA XIZMATLAR BOZORINING TASHKILIY-IQTISODIY HOLATI TAHLILI	481
Isakdjanova Munajat Inog'omovna	
IMPROVING THE PRACTICE OF COMBATING THE LEGALIZATION OF PROCEEDS FROM CRIME IN COMMERCIAL BANKS	487
Abdiev Shakhboz Sayitmurodovich	
DIRECTIONS FOR ORGANIZATION OF STRATEGIC MANAGEMENT ACCOUNTING OF PROFIT IN ECONOMIC ENTITIES.....	494
Pardaeva Shakhnoza Abdinabievna	
ВЛИЯНИЕ УСКОРЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ ИМУЩЕСТВА, ПРИНЯТОГО НА БАЛАНС БАНКОВ В СЧЁТ ЗАДОЛЖЕННОСТИ, НА БАНКИ И ЭКОНОМИКУ	498
Туймuroдов Фирдавс Файзулло угли	
RESPUBLIKA TURIZM SOHASIDA DXSHNI BOSHQARISHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMINI SHAKLLANTIRISH TENDENSIYALARI.....	504
Mamayusupova Dilovarxon Begmatovna	
TOSHKENT SHAHRIDA MEHNAT RESURSLARIDAN FOYDALANISH RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI EKONOMETRIK MODELASHTIRISH	508
Daurova Gulnoza Usan Qizi	

IQTISODIYOTNI YASHIL INNOVATSIYALAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH YO'LLARI.....	514
Razakova Barno Sayfiyevna	
RASMIY INSTITUTLARNING YO'QLIGI VA NORASMIY MOSLASHUV: QUYI ZARAFSHONDA SUG'ORISH SUVINI BOSHQARISH AMALIYOTI (223 TA FERMER XO'JALIGI MISOLIDA).....	523
Tursunkulov Uktam	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ QARZDORLIGINI KAMAYTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH: RAQAMLI UNDIRISH, FISKAL OCHIQLIK VA SOLIQ INTIZOMINI RAG'BATLANTIRISH.....	529
Mirpo'latov Jahongir Muzapparovich	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHNI RAQAMLI MONITORING QILISH INDIKATORLARINI TANLASH VA VAZNLASHNING KO'P MEZONLI METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	535
Qozaqova Munajat Sharifjanovna	
KLEYSTOGAM GUL TIPIGA EGA BO'LGAN G'O'ZA NAVLARI VA DURAGAY KOMBINATSIYALARIDA QIMMATLI XO'JALIK BELGILARINING IRSIYLANISH XUSUSIYATLARI	543
Asamatdinov Qalila Amirovich	
GURUH KORXONALARIDA DAROMADLARNI KONSOLIDATSIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTDA AKS ETTIRISHNING NAZARIY-USLUBIY MASALALARI	547
Davronova Dilnoza Damirovna	
O'ZBEKISTON SUG'URTA, MIKROSUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISHI, HOZIRGI HOLATI, MUAMMOLAR VA KO'RSATKICHLARI TAHLILI.....	553
Ravshanova Mohinur Urolovna	
INVESTITSIYA FAOLIGINING HUDUDIY DIFFERENSIATSIYASI VA UNING IQTISODIY FAOLIKKA TA'SIRI	558
Musinov Zokir Raxmonovich	
HUDUDIY TURIZMDA ESG TAMOIYILLARINI JORIY ETISHNING PROGNOZ PARAMETRLARI VA SAMARADORLIGI (BUXORO VILOYATI MISOLIDA)	566
Maxmudova N. U.	
KREDIT RISKLARINI SUG'URTALASHDA RISKNI QATLAMLI TAQSIMLASH MODEL VA UNING STRESS-TESTI: O'ZBEKISTON MISOLIDA.....	573
Xo'jamov Mirsodiq Abdullayevich	
AKADEMIK LITSEYLAR MOLIVAVIY FAOLIYATIDA DAVLAT MOLIVAVIY NAZORATINING AMALGA OSHIRILISHI.....	578
Kariyev Maxmudjon Ganiyevich	
KADRLAR TANQISLIGI SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARINI STRATEGIK BOSHQARISH.....	582
Tuxliyev Baxtiyor Maxmaziyayevich	
SANOAT KORXONALARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA RAQAMLI MOLIVAVIY BOSHQARUV MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	587
Buranbayeva Shoira Rustamovna	
"O'ZBEKINVEST" EKSPORT-IMPORT SUG'URTA KOMPANIYASIDA SUG'URTALASH JARAYONI VA SUG'URTA PORTFELI SAMARADORLIGINING TAHLILI	595
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich	
NUKUS SHAHRI KO'P XONADONLI TURAR-JOY BINOLARINING KAPITAL JAMG'ARMASIDAN FOYDALANISH IQTISODIY SAMARADORLIGINI ANIQLASH USLUBLARI	601
Tajeddinova Elmira Azatovna	
INNOVATSION EKOTIZIMNI SOLIQ IMTIYOZLARI ORQALI QO'LLAB-QUVVATLASH SAMARADORLIGINI BAHOLASH METODIKASI	606
Turg'unov Behzodbek Abdurasul o'g'li	
Karimov Muzaffar	
Maraimova Umida	

INKLYUZIV OLIY TA'LIM SHAROITIDA IJTIMOYIY MARKETINGNI REJALASHTIRISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	611
Shoyev Alim Xalmuratovich	
BANK OPERATSIYALARIDA JINOIY DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISH XAVFINI BAHOLASH KO'RSATKICHLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	617
Rustamov Sunnatillo Rustamovich	
TASHABBUSLI BUDJET JARAYONIDA JAMOATCHILIK ISHTIROKI: IMKONIYATLAR, MUAMMOLAR VA TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	625
Saparov Ilyos Xudaymuratovich	
LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBINI TASHKIL ETISHNING USLUBIY MASALALARI	630
Rashidov Uchqun Ro'zimurod o'g'li	

LOGISTIKA XARAJATLARI HISOBINI TASHKIL ETISHNING USLUBIY MASALALARI

Rashidov Uchqun Ro'zimurod o'g'li

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti mustaqil izlanuvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada korxonalarda logistika xarajatlari hisobini tashkil etishning nazariy va uslubiy masalalari tadqiq etilgan. Xarid, tashish, ortish-tushirish, omborlashtirish, xaxiralarni boshqarish va mahsulotlarni taqsimlash bilan bog'liq xarajatlarni hisobga olish xususiyatlari yoritilgan. Logistika xarajatlarini iqtisodiy mazmuni, funksional yo'nalishi va xarajat markazlari bo'yicha tasniflash, shuningdek, ularni bevosita va bilvosita xarajatlarga ajratish masalalari ko'rib chiqilgan. ABC, Supply Chain Costing va Total Cost of Ownership yondashuvlari hamda O'zbekiston Respublikasining 4-son BHMS "Tovar-moddiy xaxiralari" talablari tahlil qilingan. Natijada logistika xarajatlarini xarajat markazlari, xarajat drayverlari va logistika jarayonlari kesimida hisobga olishga asoslangan uslubiy yondashuv taklif etilgan.

Kalit so'zlar: logistika xarajatlari, xarajatlar hisobi, boshqaruv hisobi, transport-tayyorlov xarajatlari, ombor xarajatlari, xarajat markazi, ABC-costing, supply chain costing, xarajat drayveri, tannarx.

Аннотация. В статье исследованы теоретические и методические вопросы организации учета логистических затрат на предприятиях. Освещены особенности учета затрат, связанных с закупками, транспортировкой, погрузочно-разгрузочными работами, складированием, управлением запасами и распределением продукции. Рассмотрены вопросы классификации логистических затрат по экономическому содержанию, функциональному назначению и центрам затрат, а также их разделения на прямые и косвенные затраты. Проанализированы подходы ABC, Supply Chain Costing и Total Cost of Ownership, а также требования Национального стандарта бухгалтерского учета Республики Узбекистан № 4 «Товарно-материальные запасы». В результате предложен методический подход, основанный на учете логистических затрат в разрезе центров затрат, драйверов затрат и логистических процессов.

Ключевые слова: логистические затраты, учет затрат, управленческий учет, транспортно-заготовительные расходы, складские расходы, центр затрат, ABC-costing, supply chain costing, драйвер затрат, себестоимость.

Abstract. This article investigates the theoretical and methodological issues of organizing logistics cost accounting in enterprises. It examines the accounting characteristics of costs associated with procurement, transportation, loading and unloading operations, warehousing, inventory management, and product distribution. The study considers the classification of logistics costs by their economic content, functional purpose, and cost centers, as well as their allocation into direct and indirect costs. The ABC, Supply Chain Costing, and Total Cost of Ownership approaches, along with the requirements of National Accounting Standard No. 4 of the Republic of Uzbekistan, "Inventories," are analyzed. As a result, a methodological approach is proposed for accounting for logistics costs by cost centers, cost drivers, and logistics processes.

Keywords: logistics costs, cost accounting, management accounting, transportation and procurement costs, warehousing costs, cost center, ABC costing, supply chain costing, cost driver, cost.

KIRISH

Bozor munosabatlarning rivojlanishi, ta'minot zanjirlarining murakkablashuvi va mahsulot harakatining geografik jihatdan kengayishi korxonalar xarajatlari tarkibida logistika xarajatlarning ahamiyatini oshirmoqda. Zamonaviy korxonada mahsulotning xarid qilinishidan yakuniy iste'molchiga yetkazilishigacha bo'lgan jarayon bir nechta o'zaro bog'liq operatsiyalarni qamrab oladi. Ushbu operatsiyalarning har biri alohida xarajatlarni yuzaga keltiradi va ularni yagona axborot tizimida to'g'ri aks ettirish boshqaruv qarorlarining sifatiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Logistika xarajatlarini hisobga olish masalasi faqat moliyaviy hisob doirasida xarajatlarni qayd etish bilan cheklanmaydi. Uning muhim jihati xarajatlarning qaysi logistika jarayonida, qaysi mahsulot, buyurtma, mijoz yoki taqsimot kanali bilan bog'liqligini aniqlashdan iborat. Ilmiy adabiyotlarda ham "an'anaviy korxona ichki xarajatlar hisobi ta'minot zanjiri ishtirokchilari o'rtasidagi xarajatlarni taqqoslash uchun har doim ham yetarli emasligi" [3] ta'kidlanadi.

O'zbekiston amaliyotida mazkur masalaning muhim jihatlaridan biri transport-tayyorlov xarajatlarini to'g'ri aniqlash va taqsimlashdir. 4-son BHMSGa ko'ra, "tovar-moddiy zaxiralarni xarid qilish bilan bog'liq transport-tayyorlov xarajatlari, jumladan tayyorlash, yuklash-tushirish, tashish va ayrim tegishli sug'urta xarajatlari zaxiralar tannarxini shakllantirishda hisobga olinadi. Standart ushbu xarajatlarni bevosita kiritish yoki alohida yig'ib, tegishli zaxiralar o'rtasida taqsimlash imkonini beradi" [1].

Shundan kelib chiqib, tadqiqotning *maqsadi* logistika xarajatlari hisobini tashkil etishning amaldagi uslubiy yondashuvlarini tahlil qilish hamda korxonalarda ushbu xarajatlarni yanada aniq, shaffof va boshqaruv qarorlariga yo'naltirilgan tarzda hisobga olish bo'yicha takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqotning *vazifalari* quyidagilardan iborat: logistika xarajatlarning iqtisodiy mazmunini aniqlashtirish; logistika xarajatlarni tasniflash mezonlarini tizimlashtirish; mavjud ilmiy yondashuvlarni tahlil qilish; transport-tayyorlov xarajatlarni hisobga olish amaliyotini o'rganish; ABC-costing va boshqa zamonaviy usullarning logistika xarajatlari hisobidagi imkoniyatlarini aniqlash; logistika xarajatlari hisobini takomillashtirishga qaratilgan uslubiy modelni taklif etish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Logistika xarajatlari hisobining nazariy asoslari bir qator xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda yoritilgan. Xorijlik iqtisodchi olimlar Dekker va Van Goor "ta'minot zanjirini boshqarishda boshqaruv hisobi imkoniyatlarini o'rganib, Activity-Based Costing modelining ta'minot zanjiridagi qarorlarni qo'llab-quvvatlashdagi ahamiyatini ko'rsatgan" [4].

Chet ellik soha mutaxassisleri Schulze, Seuring va Ewering tadqiqotida esa "an'anaviy korxona ichki xarajatlar hisobi ta'minot zanjirining turli ishtirokchilari o'rtasidagi xarajat ma'lumotlarini taqqoslashda muammolar keltirib chiqarishi qayd etilgan". Mualliflar "ta'minot zanjiri doirasida ABC yondashuvini qo'llash imkoniyatlarini asoslagan" [3].

Xorijlik mutaxassislar Pirttilä va Hautaniemi "ABC usulini taqsimot logistikasi sharoitida qo'llashni tadqiq qilib, ombor faoliyatida xarajatlarni faoliyat turlari asosida aniqlash imkoniyatini ko'rsatgan" [5]. Iqtisodchi olim Bokor esa "logistika xarajatlarni hisoblash tizimini takomillashtirishning istiqbolli yo'nalishlaridan biri sifatida ABC usulini ko'rsatadi va uning qo'llanishi logistika jarayonlarining murakkabligi hamda korxonaning axborotga bo'lgan ehtiyojiga bog'liq" [6] ligini ta'kidlaydi. journal.sze.hu

Zamonaviy adabiyotlarda logistika xarajatlarni faqat alohida korxona doirasida emas, balki butun ta'minot zanjiri bo'yicha boshqarish masalasiga e'tibor kuchaymoqda. "2017-yildagi tizimli sharhda ABC usulining ta'minot zanjiri boshqaruvidagi qo'llanilishi bo'yicha 87 ta ilmiy maqola tahlil qilingan va xarajat ma'lumotlarini standartlashtirish, boshqaruv hisobi va interorganizatsion xarajatlarni boshqarish masalalari istiqbolli yo'nalish sifatida ko'rsatilgan" [7]. ScienceDirect

Xorijlik soha mutaxassisi Kravets "logistika xarajatlarni hisobga olishning muhim bosqichlarini aniqlash, o'lchash, tahlil qilish, monitoring qilish va hisobotlarda aks ettirishni yagona metodik tizim sifatida ko'rib chiqadi". Tadqiqotda "logistika xarajatlarni raqamlashtirish ularni boshqarish samaradorligini oshirish omili sifatida ko'rsatilgan" [10].

O'zbekiston sharoitida esa asosiy e'tibor transport-tayyorlov xarajatlarni tovar-moddiy zaxiralar tannarxiga kiritish va ularni tegishli zaxiralar o'rtasida taqsimlashga qaratilgan. 4-son BHMSning 22-bandida "transport-tayyorlov xarajatlarni bevosita kiritish yoki ularni alohida yig'ish va keyinchalik taqsimlash usullari nazarda tutilgan" [1].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, logistika xarajatlari hisobining rivojlanishi uch yo'nalishda kechmoqda: birinchidan, xarajatlarni aniq tasniflash; ikkinchidan, ularni xarajat markazlari va faoliyat turlari bo'yicha taqsimlash; uchinchidan, moliyaviy hisob ma'lumotlarini boshqaruv hisobi va ta'minot zanjiri ko'rsatkichlari bilan integratsiyalash.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda tizimli yondashuv, qiyosiy tahlil, guruhlash, umumlashtirish, iqtisodiy-mantiqiy tahlil va modellash usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning axborot bazasini logistika xarajatlari hisobiga oid ilmiy maqolalar, xalqaro buxgalteriya standartlari va O'zbekiston Respublikasining milliy buxgalteriya standartlari tashkil etdi.

Logistika xarajatlarni hisobga olishning taklif qilinayotgan metodikasi quyidagi ketma-ketlikka asoslanadi: *logistika operatsiyasi* → *xarajat turi* → *xarajat markazi* → *xarajat drayveri* → *xarajat obyekti* → *moliyaviy va boshqaruv hisoboti*.

Bunda xarajat obyekti sifatida mahsulot, buyurtma, mijoz, logistika yo'nalishi yoki taqsimot kanali olinishi mumkin. Ushbu yondashuv xarajatlarning faqat umumiy summasini emas, balki ularning yuzaga kelish sababini ham aniqlash imkonini beradi.

1-jadvalda logistika xarajatlarini tasniflashning taklif etilayotgan tizimi keltirilgan (1-jadval).

1-jadval
Logistika xarajatlarini tasniflashning taklif etilayotgan tizimi

Tasniflash mezonlari	Xarajatlar turi	Asosiy tarkibi
Logistika jarayoni bo'yicha	Ta'minot xarajatlari	Xarid, yetkazib berish, bo'xona, vositachilik
	Transport xarajatlari	Yoqilg'i, tashish, transport ijarasi, sug'urta
	Ombor xarajatlari	Saqlash, elektr energiyasi, ijara, amortizatsiya
	Zaxira xarajatlari	Saqlash, eskirish, kapital qiymati, yo'qotishlar
	Taqsimot xarajatlari	Buyurtmani qayta ishlash, qadoqlash, yetkazib berish
Xarajat obyektiga ko'ra	Mahsulot bo'yicha	Muayyan mahsulot bilan bog'liq xarajat
	Buyurtma bo'yicha	Alohida buyurtmani bajarish xarajatlari
	Mijoz bo'yicha	Muayyan mijozga xizmat ko'rsatish xarajatlari
Boshqaruv nuqtayi nazaridan	Bevosita	Muayyan obyektga to'g'ridan-to'g'ri biriktiriladigan xarajat
	Bilvosita	Taqsimlash bazasi orqali obyektlarga taqsimlanadigan xarajat

Manba: muallif tomonidan ilmiy adabiyotlar va amaldagi me'yoriy talablar asosida ishlab chiqilgan.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijasida logistika xarajatlari hisobini tashkil etishda buxgalteriya hisobvaraqlari bo'yicha qayd etish bilan bir qatorda qo'shimcha analitik axborotlarni shakllantirish zarurligi aniqlandi.

Boshqaruv qarorlari uchun xarajatlarning qaysi faoliyat natijasida yuzaga kelgani va qaysi obyekt tomonidan iste'mol qilingani haqidagi axborot ham zarur.

Masalan, korxona bir nechta mahsulotni bitta transport vositasida olib kelgan bo'lsa, transport xarajatlarini faqat mahsulot qiymatiga mutanosib taqsimlash har doim ham iqtisodiy jihatdan aniq natija bermasligi mumkin. Chunki mahsulotlarning og'irligi, hajmi, tashish masofasi yoki yuklash-tushirish murakkabligi bir-biridan farq qiladi. Shu sababli xarajatlarni taqsimlashda tegishli *xarajat drayverlaridan* foydalanish maqsadga muvofiq.

$$X_d = X_u / D_u \times D_i, \quad (1)$$

bu yerda:

X_d - muayyan obyektga taqsimlanadigan xarajat;

X_u - umumiy xarajat;

D_u - umumiy xarajat drayveri miqdori;

D_i - muayyan obyektga tegishli xarajat drayveri miqdori.

Transport xarajatlari uchun tonna-kilometr, yuk hajmi, transport vositasidan foydalanish soati yoki bosib o'tilgan masofa; ombor xarajatlari uchun saqlash kunlari, egallangan maydon yoki palletlar soni; buyurtmani qayta ishlash xarajatlari uchun buyurtmalar soni xarajat drayverlari sifatida tanlanishi mumkin.

"ABC usuli aynan shu jihati bilan an'anaviy taqsimlash usullaridan farq qiladi: u xarajatlarni bevosita mahsulotga emas, avvalo resurslarni iste'mol qiluvchi faoliyatlarga bog'laydi, so'ngra ushbu faoliyatlar qiymatini tegishli mahsulot yoki xizmatlarga taqsimlaydi. Ilmiy tadqiqotlarda ABC yondashuvining logistika va ta'minot zanjiridagi xarajatlarni yanada batafsil aniqlash imkoniyati qayd etilgan" [4].

O'zbekiston amaliyotida esa transport-tayyorlov xarajatlari bo'yicha alohida metodik tartib mavjud. 4-son BHMSga muvofiq ushbu xarajatlar bevosita tovar-moddiy zaxiralar tannarxiga kiritilishi yoki alohida yig'ilib, tegishli zaxiralar o'rtasida taqsimlanishi mumkin. Standartda "alohida yig'ilgan transport-tayyorlov xarajatlarini taqsimlashda o'rtacha foizdan foydalanish mexanizmi ham belgilangan" [1].

2-jadvalda logistika xarajatlari hisobini takomillashtirishning taklif etilayotgan modeli berilgan (2-jadval).

Bosqich	Hisob obyekti	Tavsiya etiladigan usul	Boshqaruv natijasi
1	Xarid	Bevosita xarajatlarni identifikatsiya qilish	Xaridning haqiqiy qiymati
2	Transport	Xarajat drayverlari asosida taqsimlash	Tashishning bir birlik qiymati
3	Ombor	ABC yoki faoliyat markazlari usuli	Saqlash tannarxi
4	Zaxiralar	Saqlash muddati va kapital qiymatini hisobga olish	Zaxirani saqlash qiymati
5	Buyurtma	Buyurtma soni va murakkabligiga asoslangan hisob	Buyurtma tannarxi
6	Taqsimot	Mijoz/kanal bo'yicha xarajatlarni ajratish	Mijoz rentabelligi
7	Nazorat	Reja va haqiqiy xarajatlarni solishtirish	Og'ishlar tahlili
8	Hisobot	Moliyaviy + boshqaruv hisobotlarini integratsiyalash	Qarorlar uchun kompleks axborot

Manba: muallifning tadqiqot natijalari.

Mazkur modelda moliyaviy hisobning asosiy vazifasi qonunchilik va buxgalteriya standartlari talablariga muvofiq axborotni shakllantirish bo'lsa, boshqaruv hisobi logistika xarajatlarni operatsion jarayonlar va mas'uliyat markazlari kesimida tahlil qilishni ta'minlaydi.

Xalqaro amaliyotda ham zaxiralar tannarxiga ularni hozirgi joylashuvi va holatiga keltirish bilan bevosita bog'liq xarajatlarni kiritish tamoyili qo'llanadi. 2-son BHXS (IAS 2) "xarid xarajatlari tarkibida xarid narxi, bojlar, soliqlar hamda transport va yuklash-tushirish kabi bevosita xarajatlarni nazarda tutadi" [2]. Bu jihat O'zbekistonning 4-son BHMSida "transport-tayyorlov xarajatlarni zaxiralar tannarxiga kiritish bo'yicha belgilangan yondashuv bilan metodologik jihatdan uyg'un hisoblanadi" [1].

Shuningdek, ta'minot zanjiridagi logistika xarajatlarni boshqarishda faqat alohida korxona xarajatlarni optimallashtirish yetarli emas. Bir korxonada xarajatlarning kamayishi boshqa zanjir ishtirokchisida qo'shimcha xarajatlarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli Supply Chain Costing yondashuvi xarajatlarni ta'minot zanjirining umumiy samaradorligi nuqtayi nazaridan baholashni nazarda tutadi. Tadqiqotlarda "ABC, Total Cost of Ownership va boshqa boshqaruv hisobi vositalari ushbu vazifalarni hal qilishda qo'llanishi mumkinligi ko'rsatilgan" [7].

Olingan natijalar logistika xarajatlari hisobini tashkil etishda uchta muhim metodik muammo mavjudligini ko'rsatadi.

Birinchi muammo - *"logistika xarajatlari" tushunchasining hisob obyektlari bilan aniq chegaralanishi*. Transport, ombor, zaxira, qadoqlash va taqsimot xarajatlari turli hisobvaraqlarda aks ettirilishi mumkin. Biroq boshqaruv nuqtayi nazaridan ularning yagona logistika jarayoniga tegishli ekanini ko'rsatadigan analitik hisob tizimi bo'lmasa, umumiy logistika xarajatlarni aniqlash murakkablashadi. Ilmiy adabiyotlarda ham "logistika xarajatlarni identifikatsiya qilish va hisob tizimida aks ettirish muammosi alohida qayd etilgan" [9].

Ikkinchi muammo - *bilvosita xarajatlarni taqsimlash*. An'anaviy usullarda bunday xarajatlar mahsulot tannarxiga birgina baza, masalan, mahsulot qiymati yoki ish haqi summasi asosida taqsimlanishi mumkin. Logistika jarayonlari murakkablashgan sari bunday yondashuv xarajatlarning haqiqiy iste'molini yetarli darajada aks ettirmasligi mumkin. Shu sababli faoliyatga asoslangan kalkulyatsiya va xarajat drayverlaridan foydalanish maqsadga muvofiq.

Uchinchi muammo - *moliyaviy va boshqaruv hisobi o'rtasidagi axborot uzviyligining yetarli emasligi*. Korxona moliyaviy hisobot uchun zarur bo'lgan xarajatlarni aniqlashi mumkin, biroq menejer uchun "qaysi mijozga xizmat ko'rsatish qimmat?", "qaysi logistika yo'nalishi samarasiz?", "qaysi ombor operatsiyasi xarajatni oshirmoqda?" kabi savollarga javob beruvchi analitik axborot alohida tashkil etilishi kerak.

Shu nuqtayi nazardan, logistika xarajatlari hisobini tashkil etishda *uch darajali hisob modelini* joriy qilish maqsadga muvofiq:

1. *Moliyaviy daraja* - xarajatlarni amaldagi buxgalteriya standartlariga muvofiq qayd etish.

2. *Analitik daraja* - xarajatlarni logistika jarayoni, xarajat markazi va xarajat turi bo'yicha guruhlash.

3. *Boshqaruv darajasi* - xarajatlarni mahsulot, buyurtma, mijoz, yo'nalish va taqsimot kanali bo'yicha tahlil qilish.

Bunday tizim logistika xarajatlarning shakllanish mexanizmini yaxshiroq tushunish, xarajatlarning me'yoriy va haqiqiy miqdorini solishtirish hamda og'ishlarning sabablarini aniqlash imkonini beradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqot natijasida logistika xarajatlari hisobini tashkil etish korxonaning umumiy xarajatlarini oddiy qayd etishdan ko'ra kengroq metodik yondashuvni talab qilishi aniqlandi. Logistika xarajatlari xarid, tashish, omborlashtirish, zaxiralarni boshqarish, buyurtmalarni qayta ishlash va mahsulotlarni taqsimlash kabi o'zaro bog'liq jarayonlarda shakllanadi.

O'zbekiston korxonalarida transport-tayyorlov xarajatlarini hisobga olishda 4-son BHMS talablariga rioya qilish asosiy shart hisoblanadi. Mazkur standart "ushbu xarajatlarni bevosita zaxiralar tannaxriga kiritish yoki alohida yig'ib, tegishli zaxiralar o'rtasida taqsimlash imkonini beradi" [1].

Biroq zamonaviy logistika tizimlarida faqat moliyaviy hisob ma'lumotlari boshqaruv ehtiyojlarini to'liq qondirmaydi. Shu sababli logistika xarajatlarini xarajat markazlari va xarajat drayverlari asosida analitik hisobga olish, zarur hollarda ABC usulidan foydalanish, shuningdek, ta'minot zanjiri bo'yicha umumiy xarajatlarni baholash maqsadga muvofiq.

Tadqiqot asosida quyidagi metodik takliflar ishlab chiqildi:

korxona hisob siyosatida logistika xarajatlarning tarkibi va analitik hisob obyektlarini aniq belgilash;
transport-tayyorlov xarajatlarini tegishli mahsulot yoki zaxiralarga iqtisodiy asoslangan usulda birlashtirish;
logistika xarajatlari bo'yicha alohida analitik registrlarni shakllantirish;
transport, ombor va taqsimot xarajatlari uchun mos xarajat drayverlarini belgilash;
bilvosita xarajatlarni taqsimlashda ABC usulidan foydalanish imkoniyatlarini baholash;
moliyaviy va boshqaruv hisob ma'lumotlarini yagona raqamli axborot tizimida integratsiyalash;
logistika xarajatlarini mahsulot, buyurtma, mijoz va taqsimot kanali bo'yicha muntazam tahlil qilish.

Shunday qilib, logistika xarajatlari hisobining uslubiy jihatdan to'g'ri tashkil etilishi nafaqat buxgalteriya axborotining ishonchligini, balki korxonaning logistika jarayonlarini nazorat qilish va iqtisodiy qarorlar qabul qilish imkoniyatlarini ham oshiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirining 2020-yil 28-maydagi 24-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi buxgalteriya hisobining milliy standarti (4-sonli BHMS) "Tovar-moddiy zaxiralar". Adliya vazirligida 2020-yil 30-iyunda 3259-son bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.
2. International Accounting Standards Board. *IAS 2 Inventories*. IFRS Foundation. IFRS Foundation
3. Schulze, M., Seuring, S., & Ewering, C. (2012). Applying activity-based costing in a supply chain environment. *International Journal of Production Economics*, 135(2), 716–725. DOI: 10.1016/j.ijpe.2011.10.005. ScienceDirect
4. Dekker, H. C., & van Goor, A. R. (2000). Supply Chain Management and Management Accounting: A Case Study of Activity-Based Costing. *International Journal of Logistics Research and Applications*, 3(1), 41–52. DOI: 10.1080/13675560050006664. Taylor & Francis Online
5. Pirttilä, T., & Hautaniemi, P. (1995). Activity-based costing and distribution logistics management. *International Journal of Production Economics*, 41(1–3), 327–333. DOI: 10.1016/0925-5273(94)00085-9. ScienceDirect
6. Bokor, Z. (2009). Implementation of Activity-based Costing in Logistics. *Acta Technica Jaurinensis*, 2(3), 337–344. journal.sze.hu
7. Dekker, H. C., & Smidt, P. (2017). Supply chain management and activity-based costing. *International Journal of Physical Distribution & Logistics Management*, 47(8), 712–735. DOI: 10.1108/IJPDLM-04-2017-0158. ScienceDirect
8. Tunçöz, H. A., & Demiray, A. (2023). Logistical Costs and Accounting Processes. *SSD Journal*, 8(41), 206–213. DOI: 10.31567/ssd.1093. ssdjournal.org
9. Serpeninova, Y., Makarenko, I., & Linska, A. (2019). Logistics costs accounting: challenges for identification in Ukrainian accounting practice. *Accounting and Financial Control*, 2(1), 47–53. DOI: 10.21511/afc.02(1).2018.05. DOAJ
10. Kravets, O. (2024). Logistics Costs Accounting Methods: Problems and Ways to Solve Them. *Oblik i finansi*, 1(103), 5–13. DOI: 10.33146/2307-9878-2024-1(103)-5-13. journals.indexcopernicus.com+1
11. Fayziev, O. ., Abdug'anieva, S. ., & Yo'ldoshboev, A. . (2022). Ishlab chiqarish xarajatlari hisobini yuritishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va xususiyatlari. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 2(6), 79–81. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/2387>
12. Davletov, I. ., Fayziyev, O. ., & Умарова, З. (2023). Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga muvofiq moliyaviy hisobotlarni konsolidatsiyalash tamoyillari. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(5), 148–151. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/cajei/article/view/14671>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz HAKIMOV

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Hasan MAQSUDOV

2026. № 9/4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
